

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

94. An si v. g. in aliqua vigilia sumeret multas formulas consecratas
excedentes parvitatem materiae, vel consecraret panem, & illum
comederet, frangeret ieiunium? Et cusissimè docetur, quod potest ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76369](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76369)

simpliciter in ratione cibi. Ratio huius nostrae responsionis est: Quia mixtum, seu compositum ex duobus oppositis, seu contrariis, semper à prædominante, talè dicitur, seu denominatur; vt constat in mixto ex aqua, & vino composito; ipsum namque semper remanet in ratione vini quoad vsque superetur ab aqua; quia tunc ratione contrarij prædominantis aqua potus erit, ac denominabitur. Sic ergo in proposito Mixtum ex materia chocolatae, & aqua; & potest esse, & denominari cibus, & potest esse, & denominari potus; cibus quidem, si excedat in materia comestibili, potus verò si excedat in materia potabilis, hoc est in aqua. Si excedat in illo materia comestibilis, natura sua, & ex se franget ieiunium; si sumatur in magna quantitate, si verò è contra in illo mixto sit maior materia potabilis, seu quantitas aquae, tunc non franget ieiunium, quantumvis sumatur in quantitate magna, & quoties libuerit, quia ex se est potus; cum remaneat in esse talis; quod constat in portione, quae dicitur Aloya: & in mixto quod sit ex quantitate magna aquae, & paruo melle, &c. Huc vsque Leander.

5. Et ideo in defensionem amicissimi viri Patris Lezana asserto, quod quando ipse dixit esse improbabile chocolata non frangere ieiunium, intellexit de potu chocolatae quia ratione magna quantitate cibi, quem se imbibit, iam est cibus simpliciter, & secundum quid potus; & in hoc sensu rectè dixit Lezana, quod est improbabile chocolata non frangere ieiunium; secus autem dicendum est quando potus chocolaticus, qui propter paruum quantitatem cibi, quem in se includit remanet simpliciter in esse potus, tunc enim non frangere ieiunium dicendum est. Haec vt dixi sunt de mente Patris Leandri.

6. Ex quibus aliquis posset forsitan concordare pugnantem sententiam Doctorum, qui plures negant chocolata frangere ieiunium, plures affirmant. Nam affirmantes dicendum est, loquitur quando ingredientia comestibilia ad chocolata faciendam sunt in maiori quantitate. Negantes verò quando dicta comestibilia existant in minori quantitate, nam in hoc casu chocolata diceretur potus, in alio casu esset cibus.

Vnde non grauabor hic apponere verba Remigij in *pract. confess. tract. 3. part. 3. §. 1. numero 2.* vbi sic ait.

7. [Por la primera particula à cibo se colige, que sola la comida quebranta el ayuno, y no la bebida, sino que de suyo sea tambien comida, como es la leche, almendra, &c. De aqui se colige, que el vino no quebranta el ayuno, aunque vno lo beua todas las vezes que le diere gusto: pues el exceso será contra la templanca, no contra el ayuno; ni tampoco quebranta el ayuno el chocolate, aunque se tome per no sentirle, y muchas y vezes en el dia; porque en España, y en las Indias, se ha hecho bebida vsual. Si bien dexa poco mercamento al ayuno, y tal fuele ser el abuso en tomarle, que no aura quien le escuse de pecado mortal; pues suelen añadir hueuos, vizcochos, y otras superfluidades: de manra que no viene à sentir de bebida, sino de cuplido de saymo. El chocolate pues, para que se diga bebida, y se pueda tomar sin escrupulo es menester, que sus ingredientes no excedan la cantidad de dos onzas, como doctomante lo declara ex no nostris el muy Reuerendo y doctissimo P. Thomas Hurtado; conuene à saper para vna xicara, se eche vna onza de chocolate, y otra poco mas, ò menos de azucar; porque como los mixtos figuen el elemento, que predomina y se denominan del como se quod est primum substantiae & per consequens quod omnia possunt facere, & pati, quae substantia possit facere, & pati, si substantia adesset. Vnde ex his, quando

llamarle, y tambien ser comida, y puede ser bebida conforme los ingredientes, y su mixtion. Será comida quando esta exceden la dicha cantidad; y será bebida, de manera, que se podrá beuir muchas vezes; quando los venec el agua, como tambien se colige en el aloya, y pocras, &c.] Ita ille.

8. Vide etiam Escobar in *pract. confess. part. 2. leg. 4. capit. 1. numero 8.* Et nota quod stando etiam in sententia rigorosa, si quis sumeret duas vncias chocolatae non frangeret ieiunium, ratione paruitatis materiae. Ita contra Pasqualium *deci. 141. non. 5.* dicendum est per ea, quae alibi firmavi, & me citato docet Murcia in *regul. S. Francis. quest. 1. super cap. 1.* & me citato Leander *vbi supra quest. 4.* Qui responderet ad plura quae non bene dicit Pasqualis *de citato.*

RESOL. XCIV.

An *sv. g.* in aliqua vigilia quis sumeret multas formas consecratas excedentes paruitatem materiae, vt consecraret panem, & illum comederet, frangeret ieiunium?

Et *cuissime docetur*, quod potest homo species sacramentalibus sumptis per totam vitam sustentari. Et p. 1. tr. 6. & Mit. 6. Ref. 35.

9. **V**idetur prima facie negatiue respondendum, quia ieiunium non frangatur nisi per cibum, vt patet: sed in Hostia, & pane consecrato delinquitur in verbis consecrationis substantia panis, quae transubstantiatur in Corpus Christi. Ergo per illius contractionem non frangitur ieiunium. Confrimatur; nam adest præceptum vt quis non sumat Eucharistiam nisi ieiunius, & non post cibum: sed in die Natiuitatis post primam Missam, si non sumatur ablutio Sacrae os potest denudè dicere, Missam, quia non obstante quod prima Missa sumperit Hostiam, & vinum, dicitur adhuc ieiunius. Ergo cui in die Ieiunij comederet Hostias in magna quantitate, diceretur adhuc ieiunius, & non frangere ieiunium.

2. Sed affirmatiuam sententiam tenendam esse puto, quam in terminis docet Tancredi de *Religijs tract. 2. leg. 4. disp. 7. quest. 1. non. 3.* vbi sic ait: Ex qua doctrina mihi videor bene his diebus respondisse ad quaestionem propositam à quodam Religioso satis pie, ac docto nimirum, an frangeret ieiunium qui data opera ad famem satiantur integrum panem consecratum sumeret, præsertim extra Sacrificium? Respondit affirmatiue, quia licet panis ille consecratus iam post se sumatur ad spirituales nutritionem, tamen parte eodem effectus, quos ante consecrationem, & per accidens potest sumi ad alium effectum, puta ad nutritionem, & sicuti peccaret quia tantam vini consecrationem quantitatem sumeret, ex qua cognosceret se inebriari; ita iste peccabit contra præceptum ieiunandi. Dicitur data opera; nam si id bona fide faceret, & ex devotione, dum Sacrum dicit, excusaretur à mortali obligatione; at ex obiecto peccabit grauiter, quia debet se conformare Ecclesiae suae ritui, siue sit Graecus, siue Latinus. Ita Tancredi. Sed amicissimi viri opinatiorem firmabo auctoritate D. Thomae in *3. p. 7. art. 7. in corpore*, vbi docet, quod sicut species sacramentalis conuertitur in substantiam, quae ex eis generatur conuertitur ita etiam conuertitur in substantiam animata, ac proinde ipsum nutrire. Ita D. Thomas: Et ideo *contra. Genes. c. 56. ad finem*, dicit: In ipsa consecratione miraculosè accidentibus confertur quod substantia, quod est primum substantiae & per consequens quod omnia possunt facere, & pati, quae substantia possit facere, & pati, si substantia adesset. Vnde ex his, quando

in nostro sacro Tribunali sanctae Inquisitionis Regni Siciliæ fuit denunciatus quidam Tertiarius Laicus, quod omnes particulas existentes in Pixide comedisset oram, dixi, quod si talis particulas illas consumpsisset in die ieiunij, quod vtiq; præceptum ieiunij violasset ex rationibus adductis.

1. Hinc Ioannes Vvigers in 3. part. quæst. 77. art. 5. num. 9. asserit, quod si quis speciebus consecratis in magna quantitate vtatur, non minus illis reficietur corporaliter, & sustentabitur, quam pane, & vino non consecratis. Et Lessius in 3. part. quæst. 77. art. 5. num. 11. notauit quod possit homo speciebus Sacramentalibus sumptis per totam vitam sustentari. Et id ex his patet responsio ad argumenta superius dicta; nam vt rectè obseruat Præpositus in 3. part. quæst. 77. art. 6. num. 18. quod nullo modo requiritur vt substantia panis, vel vini remaneat in hoc Sacramento, vt dicamur ex illo sustentari, nutriti, &c. id enim fieri potest ratione specierum, modo à nobis explicato, sed de hac opinione iterum à me alibi dictum est.

RESOL. XCV.

An licitum sit in diebus ieiuniorum sumere non solum pharmaca, & electuaria curatiua, sed etiam præseruatiua?

Et an liceat in die ieiunij sumere electuaria ex saccharo condita ob solam delectationem?

Ex quibus inferitur posse cantores, seu Musicos insignes in diebus ieiunij aliquid cibi prima mane sumere ad conferuandam vocem.

Item est de quocumque alio ad subleuandam debilitatem stomachi, vel capitis.

Et an hoc etiam liceat Religiosis canentibus in choro, an inquam, possint in die ieiunij ad conferuandam vocem aliquid cibi sumere?

Et quid si prædicti Religiosi sint insignes Musici? Ex 1. p. tit. 1. & Misc. 4. Ref. 62. alias 60.

Affirmatiuè respondet P. Vidal. in Arca Theologiae Moral. tit. de ieiunio, Inquis. 1. num. 81. ubi sic ait: Inferitur primo; non frangere ieiunium sumentem aliquid per modum medicinae extra ordinariam comestionem, vt sunt electuaria; & ea saccharo condita, vulgo conferua, hæ enim, & alia similia multum conferunt ad conferuandam bonam corporis dispositionem. Ita cum D. Thom. 2. 2. quæst. 147. art. 6. ad 3. sentiunt communiter Doctores. Ratio est, quia hæc principaliter non ordinantur ad nutritionem, quamvis aliquo modo nutriant, sed ob alios fines sumuntur, vt ad perfectè recuperandam, & conferuandam salutem, & bonam corporis dispositionem. Adde, hoc idem posse etiam intelligi, non solum de pharmacis curatiuis, sed etiam de præseruatiuis, cum in his quoque militet eadem ratio; dummodo tamen non fiat ieiunio fraus, quod contingit, si hæc, & alia sumantur principaliter in ordine ad nutriendum corpus, & ad sedandam inedia, & alio sumantur in magna quantitate, vel pluries in die, quam requirit necessitas. Ita ille; quam opinionem desumpsit, vt omnes alij ex Pasqualigo; decis. 33.

2. Sed hæc opinio mihi non placet, vnde adhæreo sententiæ negatiuæ, quam ex magno Abulensi docet Fagundez de præcept. Eccles. præcept. 4. lib. 1. cap. 4. ubi sic ait: Sed dubitabis, an qui præter vnicam comestionem aliquid sumit per modum medicinae, dicatur frangere ieiunium? Negatiuè respondendum est cum D. Thoma 2. 2. quæst. 147. artic. 6. ad 3.º con-

sentiunt ibidem Caietanus, & Gabriel in 4. dist. 16. q. 3. n. 3. Syluest. verb. Ieiunium, q. 3. & Nauar. cap. 21. num. 12. & omnes communiter. Notat tamen Abulensis in Mathæi cap. 6. quæst. 178. videri frangere illud, qui nullam habens actualiter ægritudinem, nec timens aliquam de propinquo, medicinalem cibum sumeret; medicina enim supponit ægritudinem, vel actualiter existentem, quæ de proximo timeatur vt optime quidem notat Abulensis; aliter enim id fieret in fraudem ieiunij, & in fraudem legis nihil effeci iuste potest. Ita Fagundez: & ante omnes Innocentius in cap. 1. de Obser. ieiunij per hæc verba; Medicinam autem pro remouenda infirmitate, vel fagienda, accipere licet sine peccato in die ieiunij, sed pro conferuanda sanitate non credo. Sic Innocentius, quem etiam sequutus est Gabriel in 4. dist. 16. q. 3. dub. 1. littera P. & hæc omnia contra Pasqualigum obseruat, & tueritur nouissime Pater Leandrus de præcept. Eccles. tract. 5. disputat. 5. quæst. 17. quem ego contra Patrem Vidal etiam adducere necessarium existimaui. Vide etiam Doctores, quos citat, & sequitur Martinus de San Ioseph in Monita Confess. tom. 1. l. 2. tract. 5. de ieiunio, num. 7. Vnde ex his assentior Patri Pasqualigo decis. 130. aienti, posse ieiunantem ad subleuandam debilitatem stomachi, vel capitis mane modicum ientaculum sumere; quia stante debilitate dicta, id quod ad eius subleuandam sumitur habet rationem medicinae. Et idè nec dicti cibi sumptione frangitur ieiunium, nec adhuc veniale peccatum committitur, nisi aliàs cibis qui sumitur, sit notabilis quantitas excedens notabiliter necessitatem naturæ; nam hæc (vt nuper est dictum) debet esse mensura quantitatis cibi, quæ per modum medicinae licitè sumi potest. An autem pro præseruanda debilitate superuentura, possit quis etiam sumere mane quid cibi? Dicendum est ex dictis supra posse, si certò aut probabiliter timeat aliter superuenturam; aliàs minime. Vnde ex superioribus dictis à fortiiori patet referendam esse opinionem D. Thomæ, D. Antonini, Gabrielis, & Richard. quos citat & sequitur Syluester verb. Ieiunium, quæst. 7. num. 9. assentientium licitum esse sumere in die ieiunij electuaria ex saccharo condita ob solam delectationem; quia hæc verè habent rationem cibi nutritiui ergo illorum sumptio extra præmissam refectionem frangeret ieiunium. Nec quod dicta electuaria sumantur ob delectationem, tollit quin eorum sumptio sit vera comestio, ordinata ex se ad nutritionem; nam intentio sumentis, non mutat naturam rerum comestibilium.

3. Nota verò hic obiter, quod ex his sequitur; posse, Cantores, seu Musicos insignes in diebus ieiunij aliquid cibi primo mane sumere ad conferuandam vocem. Ita communiter Doctores. Sed difficultas est, an hoc etiam liceat Religiosis canentibus in Choro, an inquam possint in die ieiunij ad conferuandam vocem aliquid cibi sumere? Et affirmatiuè respondet Pasqualigus, decis. 132. numero 2. eo quod etiam pertinet ad ipsorum munus in Choro canere: sed sic est, quod ieiunium non debet impedire munus conseruetum ieiunantis: ergo cum ipso conceditur quidquid est necessarium, ne tale munus impediatur. Ita ille. Sed hanc sententiam absolute prolata, fallam existimat Leandrus ubi supra, quæst. 22. & ideo asserit quod si Religiosi, qui in choro canunt sint insignes Musici, & magno cum plausu coram populo cantent: tunc optime possunt summo mane aliquid cibi sumere ad conferuandam suauitatem, & dulcedinem vocis; cum horum, & aliorum Musicorum secularium, vna in hac parte sit ratio: at vero si Religiosi, qui in Choro canunt

N. A. E. n. i. a. L. IV. V. III.